

23. 1. 2006

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Započtení jako způsob zániku závazků

Jedním ze způsobů zániku závazků, které zná jak právo občanské, tak obchodní, je zánik závazků započtením (kompenzací). Základem právní úpravy započtení, jakož i jeho pojmového vymezení, je ustanovení § 580 a násl. občanského zákoníku (zákona č. [40/1964](#) Sb.). Obchodní zákoník (zákon č. [513/1991](#) Sb.) obsahuje pouze některá ustanovení o započtení pohledávek, a proto se ve zbytku použije úprava občanskoprávní.

Mají-li věřitel a dlužník vzájemné pohledávky, jejichž plnění je stejného druhu, zaniknou započtením, pokud se vzájemně kryjí, jestliže některý z účastníků učiní vůči druhému projev směřující k započtení. V takovém případě nastane zánik vzájemně se kryjících pohledávek již okamžikem, kdy se setkaly, nikoliv až ke dni, kdy byl učiněn kompenzační projev.

Prvním z předpokladů započtení je tedy existence vzájemných pohledávek mezi týmiž účastníky, kteří si jsou vzájemně věřitelem a dlužníkem. Dále musí jít o pohledávky stejného druhu; není tedy možné započíst pohledávku peněžitou na pohledávku nepeněžitou. Neméně důležité je to, že pohledávky musí být k započtení způsobilé, tj. jejich započtení není vyloučeno ani zákonem, ani dohodou mezi věřitelem a dlužníkem (viz níže).

K zániku pohledávky započtením nedochází automaticky, ale na základě projevu vůle. To znamená, že započtení musí předcházet tzv. kompenzační projev, tedy projev vůle účastníka směřující k započtení vzájemných pohledávek.

Kompenzační projev může mít povahu hmotněprávního nebo procesního úkonu.

Kompenzační projev mající povahu hmotněprávního úkonu bývá zpravidla jednostranným adresovaným právním úkonem, který je účinný, jakmile došel adresátu. Souhlas druhého účastníka v případě jednostranného započtení není třeba a k započtení může dojít i proti jeho vůli. Jedním kompenzačním projevem je možné najednou započíst více vzájemných pohledávek účastníků, vždy však musí být určité a srozumitelně vymezeno, jaké pohledávky a v jaké výši započtením zanikají. K započtení může ale dojít i na základě dohody účastníků. Dohodou stran lze započíst jakékoli vzájemné pohledávky, nestanoví-li zákon jinak. Účastníci se ale na druhou stranu mohou taktéž dohodnout, že určité pohledávky započíst nelze, i když by jinak jejich započtení nic nebránilo.

Kompenzační projev jako úkon procesní představuje např. námitka započtení uplatněná v řízení nalézacím jako procesní obrana proti žalobě. Jak se k této problematice uvádí v odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 20 Cdo 1329/2003, „pokud nalézací soud shledá důvodnou nejen pohledávku žalobcovu, ale i pohledávku namítanou k započtení, rozhodne výrokem rozsudku vždy jen o pohledávce žalobcově (resp. o její části, která kompenzací nezanikla). O důvodnosti protipohledávky a o jejím započtení na pohledávku žalovanou se přitom rozhoduje jen v důvodech rozsudku. Jestliže za důvodnou považuje toliko pohledávku žalobcovu, rozhodne o ní ve výroku rozsudku a o námitce započtení, kterou neshledal důvodnou, rozhodne opět jen v jeho důvodech.“

Nejvyšší soud České socialistické republiky dne 18. 2. 1981 v rozsudku sp. zn. Cpj 159/79, uveřejněném pod č. 21/1981 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 188/526, odůvodnil závěr, že „námitkou započtení lze uplatnit vzájemnou pohledávku povinného vůči oprávněnému bez ohledu na to, zda tato vzájemná pohledávka vznikla před vydáním rozhodnutí, jež je podkladem soudního výkonu, nebo až po jeho vydání. Zánik působí sice kompenzační projev, avšak nastane okamžikem, kdy se obě pohledávky setkají. Setkala-li se pohledávka přiznaná oprávněnému vykonávaným rozhodnutím s pohledávkou povinného až po vydání vykonávaného rozhodnutí, bude na místě zastavit výkon rozhodnutí podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g/ o.s.ř. Došlo-li však k setkání pohledávek před vydáním vykonávaného rozhodnutí, bude na místě zastavit výkon rozhodnutí podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. h/ o.s.ř.“

Z toho, že povinný může vznést námitku započtení vzájemné pohledávky v exekuci, aniž by musel svůj nárok uplatnit samostatnou žalobou, vyplývá, že tato pohledávka nemusí být judikátní (přiznaná soudním rozhodnutím nebo jiným titulem), a má-li základ v soukromoprávním vztahu účastníků, může jít nejen o pohledávku vyplývající z právního

úkonu, ale i o pohledávku opírající se o jinou právní skutečnost (např. ex delicto). Posuzování důvodnosti námitky započtení vzájemné pohledávky povinného vůči oprávněnému znamená, že soud v řízení o návrhu na zastavení exekuce způsobu vlastními pro řízení uvedená v § 120 odst. 2 o.s.ř. zjišťuje, zda tvrzená pohledávka vznikla, zda byl učiněn kompenzační projev, zda (a kdy) se obě pohledávky setkaly a v jakém rozsahu. Za tím účelem je exekuční soud rovněž povinen nařídit jednání, k němuž je třeba předvolat účastníky a všechny, jejichž přítomnosti je třeba. To, že tvrzená pohledávka není judikátní, popř. nevychází z dvoustranného právního úkonu účastníků, a že je tudíž „sporná,“ nezbujuje soud povinnosti najisto postavit, zda jsou splněny předpoklady, s nimiž objektivní právo spojuje zánik závazku (výňatek z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 20 Cdo 1380/2004).

Kompenzační projev lze učinit až poté, co se staly splatnými všechny započítávané pohledávky, tedy po splatnosti té pohledávky, která se stane splatnou později. V této souvislosti je tak nutno vyjít z obecného pravidla, že proti splatné pohledávce nelze započíst nesplatnou pohledávku. I z této zásady ale existují výjimky. Započítat pohledávky ještě nesplátané lze předně dohodou účastníků. Obchodní zákoník umožňuje započítat pohledávku nesplatnou proti pohledávce splatné i tehdy, jde-li o pohledávku proti dlužníku, který není schopen plnit své peněžité závazky. V obchodním právu lze dále započítat i pohledávku, jež není splatná jen proto, že věřitel na žádost dlužníka odložil dobu její splatnosti, aniž se však změnil obsah jí odpovídajícího závazku.

Účinky započtení jsou zpětné (ex tunc). Pohledávka dříve splatná tak zaniká započtením k okamžiku splatnosti pohledávky splatné později. Není proto rozhodné, kdy byl projev směřující k započtení učiněn. S okamžikem učinění, resp. doručení kompenzačního projevu jeho adresátu totiž zákon účinky započtení nespojuje. To znamená, že máme-li pohledávku se splatností 1.5.2005 a pohledávku se splatností k 20.6.2005, přičemž kompenzační projev byl učiněn 3.8.2005, zaniknou obě pohledávky započtením k 20.6.2005.

Započtení některých pohledávek je ale ze zákona nepřipustné, a proto by případný kompenzační úkon neměl žádné právní účinky. K dokreslení nepřipustnosti započtení pohledávky se zastavím jen u několika případů. Dle § 581 občanského zákoníku není započtení přípustné např. proti pohledávce na náhradu škody způsobené na zdraví nebo proti pohledávce, kterou nelze postihnout výkonem rozhodnutí. Dle občanského zákoníku nelze ani jednostranně započítat pohledávky promlčené. Pro oblast obchodněprávních vztahů je toto pravidlo modifikováno ustanovením § 358 obchodního zákoníku věta druhá, ze kterého vyplývá závěr, že započtení nebrání promlčení pohledávky za předpokladu, že nebyla promlčena v okamžiku, kdy se setkala s pohledávkou, s níž se má započíst. V této souvislosti je možné uzavřít následujícím obecným pravidlem - jak v občanském, tak obchodním právu platí zásada, že dohodou účastníků lze započítat i ty vzájemné pohledávky, které zákon z jednostranného započtení vylučuje.

© EPRAVO.CZ - Sbírká zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)

- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)